

บทที่ 3

โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของหมู่บ้านที่ทำการศึกษ

เนื่องจากการศึกษานี้ เป็นการศึกษาถึงกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและการลงทุนเพื่อการศึกษ

ศึกษาของเด็กในชนบทเชียงใหม่ ดังนั้นการเลือกหมู่บ้านเพื่อเป็นตัวแทนประชากรของจังหวัด จึงได้ทำการเลือกหมู่บ้านที่มีสภาพโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น

ประชากรของทั้งสามหมู่บ้านที่ทำการศึกษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ซึ่งในปัจจุบันพบว่ามีปัจจัยหลายประการที่ไม่เอื้ออำนวยเกษตรกรจึงจำเป็นต้องแสวงหาอาชีพใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมมากมาย เพราะฉะนั้นในบทนี้ นอกจากจะศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแต่ละหมู่บ้านแล้ว ยังศึกษาถึงโครงสร้างอาชีพที่เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้วย

3.1 สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

3.1.1 บ้านแม่กุ่มบก

บ้านแม่กุ่มบกตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลสันกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศใต้ตามถนนเชียงใหม่-ฮอด ประมาณกิโลเมตรที่ 20 แล้วเลี้ยวไปทางทิศตะวันตกตามถนนลูกรังอีกประมาณ 3 กิโลเมตรก็จะถึงหมู่บ้าน บ้านแม่กุ่มบกนี้จากการสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ปรากฏว่ามีประวัติความเป็นมาไม่ต่ำกว่า 180 ปี

บ้านแม่กุ่มบกเป็นหมู่บ้านเกษตรกึ่งค้าหรือจะเรียกอีกอย่างได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูง ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านมีความเป็นอยู่ที่ดี มีรายได้หลักจากการเกษตรและการทอผ้า ในปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่จริงจำนวน 760 คน แยกเป็นเพศชาย 371 คน เป็นเพศหญิง 389 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 214 ครัวเรือน (สำรวจเมื่อเดือนตุลาคม 2534) มีพื้นที่ทั้งหมด 1,056 ไร่ ประชากรเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธและพูดภาษาท้องถิ่น หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนวัดแม่กุ่มบก

จากลักษณะบ้านเรือนอาศัยที่มีความหลากหลายของรูปแบบบ้าน สามารถที่จะแบ่งบ้าน ออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 บ้านไม้สองชั้นใต้ถุนโล่ง และบ้านชั้นเดียวที่หลังคามุงด้วยกระเบื้อง ชั้นล่างมักมีแคร่ไม้ไผ่สำหรับใช้เป็นที่พักผ่อน และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นที่ตั้งของหูกทอผ้า บ้านประเภทนี้มีจำนวนมากที่สุดประมาณ 187 หลังคาเรือน

ประเภทที่ 2 บ้านสมัยเก่าทรงพื้นเมืองสร้างด้วยไม้สักและไม้แดงทั้งหลังมีขนาดใหญ่ บ้านประเภทนี้จะเป็บ้านของผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจตั้งแต่บรรพบุรุษ มีประมาณ 15 หลังคาเรือน

ประเภทที่ 3 บ้านทรงสมัยใหม่ที่ก่อสร้างด้วยปูนทั้งหลัง บ้านประเภทนี้เพิ่งสร้างได้ประมาณ 3 ปีที่ผ่านมา เจ้าของบ้านจัดอยู่ในระดับ "คนรวยรุ่นใหม่" เนื่องจากมีรายได้จากการขายที่ดิน มีประมาณ 12 หลังคาเรือน

วัด วัดประจำหมู่บ้านได้แก่วัดแม่กุ่มบก เดิมชื่อว่าวัด "หนอง" เนื่องจากถุกน้ำท่วมทุกปีจนต้องย้ายมาตั้งใหม่ที่บ้านแม่กุ่มบกเมื่อ พ.ศ. 2399 ในแต่ละปีจะมีศรัทธาบริจาคทำบุญเข้าวัดประมาณ 10,000 บาท (ยังไม่ได้นับเงินบริจาคในเทศกาลผ้าป่า ถวญ และงานประจำปี) ปัจจุบันมีพระ-เณรจำพรรษาจำนวน 6 รูป

สถานศึกษา มีโรงเรียนวัดแม่กุ่มบก (โรงเรียนวัดบุบผาราม) เป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้าน มีหมู่บ้านที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของโรงเรียนจำนวน 5 หมู่บ้านด้วยกันคือ หมู่ที่ 2, 3, 11, 12 และ 15 ของตำบลสันกลาง ปัจจุบันมีครู-อาจารย์จำนวน 10 คน เด็กนักเรียนจำนวน 112 คน เมื่อเดือนตุลาคม 2534 ที่ผ่านมารโรงเรียนหลังเดิมได้ถูกรื้อทิ้งเพื่อสร้างเป็นอาคารหลังใหม่ตามโครงการขยายโอกาสในการศึกษาภาคบังคับบออกเป็น 9 ปี ในบริเวณใกล้เคียงกันมีศูนย์เด็กเล็กเพื่ออบรมดูแลเด็กก่อนถึงวัยเข้าโรงเรียน ศูนย์เด็กเล็กนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนวัดแม่กุ่มบก ปัจจุบันศูนย์ฯ มีเงินกองทุนจำนวนหนึ่งแสนบาทเศษ และมีเด็กเล็กจำนวน 59 คน

3.1.2 บ้านป่าสักน้อย

บ้านป่าสักน้อยตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ปุก อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ห่างจากตัวเมือง เชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออกตามถนน เชียงใหม่-สันกำแพง ประมาณกิโลเมตร ที่ 10.5 แล้วเลี้ยวซ้ายไปทางทิศเหนือตามถนนลาดยางและถนนดินประมาณ 5 กิโลเมตรก็จะ ถึงหมู่บ้าน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านนี้ จากการสอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้าน คาดว่าตั้ง มาไม่ต่ำกว่า 150 ปี

บ้านป่าสักน้อยเป็นหมู่บ้านเกษตรล้ำหลังหรือเป็นหมู่บ้านในระดับที่มีการพัฒนาปานกลาง ประชากรของหมู่บ้านมีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางถึงยากจน อาชีพหลักคือการเกษตร และ งานรับจ้างทั่วไป หมู่บ้านนี้มีการจัดการรวมหลายที่ ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็น เวลาช้านาน ปัจจุบันมีประชากรอาศัยอยู่จริงจำนวน 829 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 415 คน เพศหญิงจำนวน 414 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 234 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมดนับถือ ศาสนาพุทธและพูดภาษาพื้นเมือง หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4

ลักษณะบ้านเรือนอาศัยส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้สองชั้น ใต้ถุนโล่งหลังคามุงด้วยกระเบื้อง ส่วนบ้านที่กำลังสร้างชั้นใหม่จะเป็นบ้านสองชั้นครึ่ง ไม้ครึ่งปูน ไม่มีบ้านทรงสมัยใหม่ต้งบ้านแม่กุง บก ครอบครัวจะเป็นลักษณะครอบครัวยาย นั่นคือภายในบริเวณเดียวกันจะมีบ้านจำนวนหลาย หลังคาเรือนที่เป็นครัวเรือนของญาติหรือพี่น้องเดียวกัน

วัด วัดประจำหมู่บ้านได้แก่วัดป่าสักน้อย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2377 ปัจจุบันพระใบฎีกา ศรีทน ฐานวโร เป็นเจ้าอาวาสวัดและนับว่าเป็นผู้มีบทบาทต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นอย่างมาก กล่าวคือเมื่อปี 2530 หมู่บ้านนี้ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองรวมทั้ง ได้รับรางวัลอื่น ๆ ด้วย เช่น รางวัลหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่าง รางวัลกลุ่มแม่บ้านดีเด่น เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ปกครองของเด็กในหมู่บ้านนี้นิยมให้ลูกชายบวชเณร เหตุผลที่สำคัญที่สุดคือ เกิดจากความยากจนของครอบครัวยายและเด็กมีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนเพื่อเป็นการ ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ที่ได้เลี้ยงดูมา จนเมื่อ พ.ศ. 2527 ทางวัดได้จัดหาทุนสร้างโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมขึ้น เพื่อเป็นที่ศึกษาธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณรในตำบลแม่ปุกทุกวัดจำนวน 5 วัด ได้แก่วัดปุกคาเหนือ วัดปุกคาใต้ วัดปงป่าเือง วัดสันมะแปบ และวัดป่าสักน้อย นอกจากนั้น ภายในบริเวณวัดได้จัดตั้งศูนย์เด็กเล็กขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2531 เนื่องจากบ้านป่าสักน้อยและหมู่บ้าน

บริเวณใกล้เคียง มีเด็กก่อนวัยเรียนจำนวนมากที่ยังไม่ได้เข้ารับการอบรม และรับการดูแลอย่างถูกต้อง ทั้งนี้เพราะประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านยังมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่สู้ดีนัก และระยะทางห่างไกลจากสถานรับเลี้ยงเด็ก ประกอบกับที่บิดา-มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น ทางวัดจึงได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้น และเมื่อ พ.ศ. 2533 ทางศูนย์ฯ ยังได้รับเงินทุนสนับสนุนจากศูนย์เยาวชนไทย-ญี่ปุ่นจำนวนหนึ่งแสนบาทเศษ เพื่อใช้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายภายในศูนย์ฯ ปัจจุบันศูนย์ฯ มีครูพี่เลี้ยงจำนวน 3 คน จำนวนเด็กเล็ก 75 คน เด็กที่อยู่ในศูนย์ฯ นี้มาจากหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้ บ้านป่าสักน้อย บ้านปางป่าเอื้อง บ้านสันมะแปบ บ้านปุดาเหนือ-ใต้ บ้านหัวฝาย บ้านไร่พัฒนา และบ้านม่วงโตน

สถานศึกษา ไม่มีสถานศึกษาภายในหมู่บ้าน เด็กที่เรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ชั้นประถมศึกษา) สามารถที่จะไปเรียนได้จากโรงเรียนสามแห่ง โดยการเลือกเรียนในโรงเรียนที่อยู่ใกล้บ้านตนเองมากที่สุด ดังนี้

1. โรงเรียนบ้านแม่ปุดา อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศใต้ประมาณ 2 กม.
2. โรงเรียนบ้านสันมะแปบ อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กม.
3. โรงเรียนบ้านปางป่าเอื้อง อยู่ห่างจากหมู่บ้านไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1.5 กม.

2.1.3 บ้านปางป่าเอื้อง

บ้านปางป่าเอื้องตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลแม่ปุดา อำเภอสันกำแพงจังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่กลางทุ่งนา และอยู่ถัดจากบ้านป่าสักน้อย ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 1.5 กม. มีถนนดินเชื่อมหมู่บ้านสองเส้นทางด้วยกัน คือทางด้านเหนือและใต้ของหมู่บ้าน บ้านปางป่าเอื้องเป็นหมู่บ้านที่แยกตัวมาจากบ้านป่าสักน้อย และคาดว่าตั้งมาไม่ต่ำกว่า 100 ปี

บ้านปางป่าเอื้อง เป็นหมู่บ้านเกษตรยังชีพที่มีระดับการพัฒนาดำ ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน มากกว่า 40 ครัวเรือนยังมีสภาพความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น แต่ก่อนพบว่ามีหลายครัวเรือนที่ต้องออกไปขอทานนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะในงานเทศกาลประจำปีของวัดในเขตใกล้เคียงที่มีการบริจาคทาน ในปัจจุบันการออกไปขอทานนอกหมู่บ้านแทบจะไม่มีปรากฏให้เห็นอีก

ประชากรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านไม่มีที่ดินเพื่อทำการเพาะปลูกเป็นของตนเอง การเช่าที่นาเป็นการเช่าเพื่อปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ชาวบ้านที่มีที่ดินเป็นของตนเอง มีเพียง 20 กว่าราย และในรายที่มีที่ดิน มีจำนวนที่ดินถือครองสูงสุดจำนวน 20 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่จะถูกครอบครองโดยนักธุรกิจ ในจังหวัดเชียงใหม่

ปัจจุบันบ้านปางป่าเอื้องมีประชากรอาศัยอยู่จริงจำนวน 783 คน แยกเป็นเพศชายจำนวน 393 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 390 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 227 ครัวเรือน และมีพื้นที่ทั้งหมด 1,257 ไร่ ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธและพูดภาษาพื้นเมือง

จากสภาพบ้านเรือนอาศัยที่สังเกตด้วยสายตามาก่อน สามารถที่จะแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทดังนี้

ประเภทที่ 1 บ้านสองชั้นครึ่งไม้ครึ่งปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้อง บ้านประเภทนี้จัดว่าเป็นบ้านที่มีสภาพดีที่สุดของหมู่บ้านและเป็นบ้านที่เพิ่งสร้างขึ้นใหม่มีจำนวน 25 หลังคาเรือน

ประเภทที่ 2 บ้านไม้สองชั้นใต้ถุนโล่งและบ้านชั้นเดียวที่หลังคามุงด้วยกระเบื้อง (มีทั้งกระเบื้องลอนและกระเบื้องดินเผา) บ้านประเภทนี้มีมากที่สุดประมาณ 162 หลังคาเรือน

ประเภทที่ 3 บ้านชั้นเดียวหลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาบ้านเป็นกระตางหรือไม้ไผ่ซีก ส่วนพื้นบ้านปูด้วยไม้แผ่นหรือไม้ไผ่ซีก บ้านลักษณะนี้มีจำนวน 40 หลังคาเรือน

วัด วัดประจำหมู่บ้านได้แก่วัดปางป่าเอื้อง สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2445 เดิมเป็นวัดร้าง ไม่มีพระจำพรรษา ต่อมาได้มีการบูรณะและพัฒนาจนในปัจจุบันนี้มีพระ-เณรจำพรรษาอยู่ทั้งหมดจำนวน 13 รูป

สถานศึกษา มีโรงเรียนประจำหมู่บ้านที่สอนระดับการศึกษาภาคบังคับของรัฐจำนวนหนึ่งแห่งคือโรงเรียนบ้านปางป่าเอื้อง โรงเรียนนี้ได้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ.2482 ปัจจุบันมีครูอาจารย์จำนวน 11 คน มีเด็กนักเรียนจำนวน 118 คน เด็กที่เรียนในโรงเรียนนี้มาจาก 3 หมู่บ้านดังนี้ บ้านปางป่าเอื้อง บ้านป่าสักน้อย และบ้านสันตันตุ้ การที่ไม่มีศูนย์เด็กเล็กภายในหมู่บ้านทำให้ผู้ปกครองต้องดูแลเด็กเอง และส่วนหนึ่งผู้ปกครองได้นำไปฝากเลี้ยงในศูนย์ฯ ของบ้านป่าสักน้อย

3.2 การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างการผลิตในภาคเกษตรกรรม

เกษตรกรที่มีจำนวนการถือครองที่ดินสูงมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะค่อนข้างดี เกษตรกรประเภทนี้มักจะไม่ทำการเกษตรเอง หากแต่จะให้ผู้อื่นเช่าทำ ส่วนในรายที่มีที่ดินถือครองน้อยหรือไม่มีเลย ต้องเช่าทำ การปลูกข้าวจะเป็นเพียงการปลูกเพื่อบริโภคในครัวเรือนเท่านั้นหรืออาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านชนบทที่ทั้งการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเองในครัวเรือนขนาดเล็กและมีฐานะยากจน ส่วนครัวเรือนขนาดใหญ่ที่มีฐานะดีจะมีส่วนเกินของผลผลิตสามารถนำออกจำหน่ายได้ ในสังคมชนบทที่สำรวจนี้ไม่พบว่ามีครัวเรือนใดที่ต้องซื้อข้าวเพื่อบริโภคตลอดปี ถึงแม้จะมีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรก็ตามดังครัวเรือนในบ้านปางป่าเอื้อง เมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวจะหยุดงานก่อสร้างชั่วคราวเพื่อรับจ้างงานดังกล่าว ค่าแรงในการรับจ้างนี้จะรับผลผลิตแทนตัวเงิน

3.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรสมัยใหม่

การเกษตรเป็นอาชีพหลักของประชากรในหมู่บ้านที่ทำการศึกษา เป็นอาชีพที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นเวลายาวนาน และเมื่อเกษตรกรยอมรับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่นอย่างกว้างขวางแล้ว ย่อมมีผลทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เมื่อเกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น ย่อมทำให้เกิดกระบวนการที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการดำรงชีวิต และการดำเนินชีวิตที่ทันสมัยในกลุ่มเกษตรกร

บ้านแม่กุ่มบกจัดได้ว่าเป็นหมู่บ้านที่มีการนำเทคโนโลยีไปใช้ในกลุ่มเกษตรกรอย่างกว้างขวาง เมื่อปี 2518 โดยคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้นำระบบการปลูกพืชตลอดปีไปทดลองปลูกในแปลงเกษตรกร เกษตรกรที่อยู่ในโครงการฯ สามารถปลูกพืชได้ปีละ 3 ครั้ง พืชหลักที่ปลูกได้แก่ข้าวเหนียวซึ่งให้ผลผลิตสูงประมาณ 100-120 ถังต่อไร่ ซึ่งแต่เดิมเคยปลูกได้ 60 ถังต่อไร่เท่านั้น และบ้านแม่กุ่มบกนี้เคยได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านที่ปลูกข้าวได้ผลผลิตสูงที่สุดของภาคเหนือตอนบน ปัจจุบันการเกษตรต้องประสบกับปัญหาหลายทาง เช่นปัญหาเรื่อง หนุณา ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนในการทำนาสูงขึ้น ภาวะฝนแห้งแล้ง และการหาผู้เช่าทำไม่ได้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประสิทธิภาพในการผลิตลดลง นอกจากนั้นบริษัทเอกชนได้นำพันธุ์ข้าว

Basmati และพริกไปให้เกษตรกรทำการปลูก ซึ่งในปัจจุบันนี้พบว่าพริกเป็นพืชที่ทำรายได้สูง ให้แก่เกษตรกรบ้านแม่กุ่มบก

3.2.2 ทัศนะของเยาวชนที่มีต่อการเกษตร

ทัศนะของเด็กที่มีต่อการเกษตร จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างรวดเร็ว ทำให้วิถีชีวิตตลอดจนแนวความคิดของเด็กและเยาวชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก อาชีพการเกษตรได้กลายเป็นอาชีพที่ล้มสมัยในสายตาเด็ก ปัจจุบัน แม้แต่เด็กในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ยังพบว่าไม่สนใจที่จะเลือกเรียนวิชาเกษตรกรรมเป็นวิชาเลือก เช่น แต่ก่อนโรงเรียนสันป่าตองวิทยาคมได้ทำการเปิดสอนโปรแกรมวิชาเกษตรกรรมขึ้น ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งนอกเหนือไปจากโปรแกรมอื่น ๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรเพื่อให้เด็กที่สนใจทางด้านเกษตรกรรมได้ศึกษาเล่าเรียน ในปัจจุบันปรากฏว่ามีจำนวนเด็กสนใจน้อย ดังนั้นโปรแกรมเกษตรกรรมนี้จึงได้ถูกยกเลิกไป และวิชาเกษตรกรรมถูกจัดให้เป็นวิชาบังคับพื้นฐานวิชาหนึ่งสำหรับเด็กทุกคนเท่านั้น และถ้าเด็กมีความมุ่งมั่นในอาชีพเกษตรกรรมโดยตรง สามารถที่จะศึกษาได้ในวิทยาลัยเกษตรกรรม ปัจจุบันพบว่าวิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอสันป่าตอง มีจำนวนนักเรียนในอัตราที่ลดลงในแต่ละปี (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 สถิติจำนวนนักเรียนระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค (ปวท.1) และ
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.1) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2526-2534

ปีการศึกษา	ระดับ ปวท. 1			ระดับ ปวช. 1		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
2526				160	20	180
2527				158	68	226
2528				103	36	139
2529				96	32	128
2530 *	26	9	35	133	18	151
2531	6	3	9	124	19	143
2532	12	3	15	79	14	93
2533	3	-	3	90	8	98
2534	2	11	13	80	7	87

ที่มา : วิทยาลัยเกษตรกรรมเชียงใหม่

หมายเหตุ : * เริ่มเปิดสอนระดับ ปวท.1 ในปีการศึกษา 2530

ความไฝ่ฝันของเด็กในการเลือกอาชีพในอนาคต เด็กในหมู่บ้านแม่กุ่มบงส่วนใหญ่ต้องการที่จะเป็นทหาร พยาบาล ครู และอาชีพอื่น ๆ ที่มีใช้อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เด็กจากบ้านป่าสักน้อยและบ้านปงป่าเอื้องก็เช่นเดียวกัน ที่ไม่ต้องการมีอาชีพทางเกษตรกรรม หากแต่ต้องการทำงานในโรงงานที่อยู่ในท้องถิ่น ซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากบ้านนัก ประมาณร้อยละ 80 ของเด็กนักเรียนชั้น ป.6 โรงเรียนบ้านปงป่าเอื้อง ต้องการงานมากกว่าที่จะเรียนต่อหลัง

จากจบชั้น ป.6 เด็กชายต้องการทำงานรับจ้าง ส่วนเด็กหญิงต้องการเย็บผ้า การที่เด็กมีความต้องการในการประกอบอาชีพดังกล่าว เนื่องจากว่าเด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติกัน ผู้ปกครองเด็กเองก็ไม่ต้องการที่จะให้เด็กเรียนต่อในระดับสูง ในขณะที่เด็กเองก็ไม่มี ความกระตือรือร้น ในอันที่จะอยากเรียนอยากรู้ ซึ่งปัญหานี้ เป็นปัญหาที่ผู้บริหารโรงเรียนประจำหมู่บ้านป่าแอ้งเผงเผชิญมาเป็น เวลาช้านาน แม้กระทั่งการจัดหาทุนการศึกษาให้นักเรียนที่มีผลการเรียนดีได้มีโอกาสศึกษาต่อ ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากว่าเด็กเรียนไปได้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ก็ต้องออกกลางคัน

3.2.3 การเปลี่ยนแปลง โครงสร้างอาชีพในภาคเกษตรกรรม

ในปัจจุบัน โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้ความต้องการของเยาวชนที่จะผลออกจากภาคเกษตรมีมากขึ้น ซึ่งที่จริงแล้วความกดดันทางด้านเศรษฐกิจมีหลายตัวแปร อาทิ ราคาข้าว ค่าแรง ค่าเช่า ทำให้ต้นทุนการผลิตข้าวสูงขึ้น เช่นในกรณีที่เกษตรกรมีที่ทำการเพาะปลูกเป็นของตนเอง รายได้จากการปลูกข้าวโดยเฉลี่ยต่อไร่ประมาณ 217 บาท (จากการคำนวณและตารางที่ 3.2) หรือ 28.93 บาทต่อวัน* และในกรณีที่เกษตรกรต้องเช่าที่นาเพื่อการเพาะปลูก เกษตรกรจะต้องขาดทุนต่อไร่ 483 บาท ในขณะที่การทำงานนอกภาคเกษตรกรรมให้ค่าตอบแทนต่อวัน 60-80 บาทต่อวันเป็นอย่างต่ำ

นอกจากจะต้องเผชิญกับภัยธรรมชาติที่ควบคุมไม่ได้แล้ว เกษตรกรยังจะต้องเผชิญกับค่าแรงในแต่ละขั้นตอนการผลิตที่สูงขึ้นอีก เกษตรกรในรายที่มีที่ดินทำการเพาะปลูกเป็นของตนเองเริ่มที่จะแบ่งให้เกษตรกรรายอื่นเช่าทำกันมากขึ้น โดยการคิดค่าเช่าในอัตราที่ลดลง ส่วนที่เหลือ จะทำการเพาะปลูกเพื่อไว้บริโภคภายในครัวเรือนเท่านั้น เกษตรกรในรายที่มีพื้นที่เหมาะสมก็หันไปปลูกพืชสวนที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง เช่น พริก ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วรายได้จากการปลูกพริก ให้ผลตอบแทนต่อไร่สูงมากเมื่อเทียบกับข้าว นั่นคือทำรายได้โดยประมาณ 41,310

หมายเหตุ : * จากกรณีศึกษา เกษตรกรคนเดียวทำนาจำนวน 4 ไร่ ซึ่งเป็นที่ดินของตนเอง ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก ใช้เวลาในการดูแลจริงประมาณ 30 วันเต็ม ๆ ดังนั้นรายได้ต่อวัน $(217 \times 4) / 30$ เท่ากับ 28.93 บาท

บาทต่อไร่ หรือ 344.25 บาทต่อวัน* (จากการคำนวณและตารางที่ 3.3-3.4) และเกษตรกร
ในรายที่มีเงินทุนหมุนเวียนสูง จะหันไปทำการเกษตรแบบผสมผสาน

ตัวอย่างคำนวณการลงทุนในการปลูกข้าว 1 ไร่

รายได้จากผลผลิตข้าว 60 ถังต่อไร่ (ถังละ 35 บาท) เป็นเงิน	2,100	บาท
รายจ่ายในการปลูกข้าว 1 ไร่ (จากตารางที่ 3.2)	1,883	บาท
ดังนั้นรายได้สุทธิต่อไร่เท่ากับ	217	บาท

ตัวอย่างคำนวณการลงทุนในการปลูกพริก 1.5 ไร่

ผลผลิตพริกที่ได้ทั้งหมด เท่ากับ (จากตารางที่ 3.3)	73,915	บาท
รายจ่ายในการปลูก (จากตารางที่ 3.4)	11,950	บาท
ดังนั้นรายได้สุทธิเท่ากับ	61,965	บาท
รายได้สุทธิต่อไร่เท่ากับ	41,310	บาท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หมายเหตุ : * การปลูกพริกจะต้องใช้เวลาในการดูแลเป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่าการปลูก
ข้าว นั่นคือใช้เวลาประมาณ 6 เดือนเศษ หรือ 180 วัน จากกรณีศึกษา นี้ เกษตรกรปลูกพริก
จำนวน 1.5 ไร่ รายได้ต่อวัน 61,965/180 เท่ากับ 344.25 บาท หรือรายได้ต่อวันต่อไร่
เท่ากับ 229.50 บาท

ตารางที่ 3.2 แสดงถึงรายจ่ายต่าง ๆ ในการปลูกข้าว 1 ไร่

ลำดับ ที่	รายการ	จำนวนเงิน (บาท)	หมายเหตุ
1.	พันธุ์ข้าว ครึ่งถังต่อไร่	17	ข้าวราคาถึงละ 35 -บาท
2.	ค่าจ้างในการเตรียมพื้นที่	350	
3.	ค่าจ้างในการปลูก	350	
4.	ปุ๋ย 1 ถู	260	
5.	ยากำจัดวัชพืช	80	
6.	ค่าจ้างในการเก็บเกี่ยว	500	
7.	ค่าจ้างไม่ ถึงละ 2 บาท (ผลผลิต 60 ถังต่อไร่)	120	
8.	ค่าจ้างรถบรรทุกข้าวเข้ายุ้งฉางถึงละ 1 บาท	60	
9.	ตอกมัดกล้า	6	
10.	ตอกมัดข้าว	80	
11.	ค่าอาหารว่างและน้ำดื่ม	60	
	รวม	1,883	

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 3.3 แสดงถึงรายละเอียดการเก็บพริกในฤดูกาลหนึ่ง ๆ (1.5 ไร่)

งวดที่	วัน-เดือน-ปี	ราคาต่อ กก.		จำนวนถุง (ถุงละ 10 กก.)	จำนวนเงิน (บาท)
		บาท	สต.		
1.	18 ต.ค. 31	5	50	3	165
2.	29 ต.ค. 31	7	-	16	1,120
3.	9 พ.ย. 31	8	-	74	5,920
4.	30 พ.ย. 31	8	50	107	9,095
5.	12 ธ.ค. 31	6	-	91	5,460
6.	23 ธ.ค. 31	8	80	185	16,280
7.	3 ม.ค. 32	5	50	159	8,745
8.	17 ม.ค. 32	5	50	95	5,225
9.	30 ม.ค. 32	7	-	105	7,350
10.	13 ก.พ. 32	5	-	93	4,650
11.	27 ก.พ. 32	6	75	132	8,910
12.	17 มี.ค. 32	1	50	35	525
13.	3 เม.ย. 32	2	-	3.5	70
14.	พ.ค. 32	พริกแห้ง			400
รวม				1,289	73,915

ที่มา : จากบันทึกของเกษตรกรที่ทำการปลูกพริก: บ้านแม่กุ่มบก

ตารางที่ 3.4 แสดงถึงค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการปลูกพริก 1.5 ไร่

ที่	รายการ	จำนวนเงิน (บาท)	หมายเหตุ
1	ค่าเช่าที่ดินไร่ละ 1,200 บาท	1,800	
2	ค่าพันธุ์	200	
3	ค่าจ้างยกแปลงไร่ละ 1,000	1,500	
4	ค่ายา	1,200	
5	ค่าแรงในการพ่นยา 100 บาทต่อครั้ง	1,200	จำนวน 12 ครั้ง
6	ค่าแรงในการเก็บพริก 60 บาทต่อวัน	6,000	
7	ค่าอุปกรณ์ในการบรรจุ (ถุงพลาสติก)	50	
	รวม	11,950	

ที่มา : จากการสำรวจ

3.2.4 รูปแบบและรายได้จากการเช่าที่นา

รูปแบบการเช่าที่นาได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก กล่าวคือเดิมเจ้าของที่นามักนิยมแบ่งครึ่งผลผลิตกับผู้เช่า วิธีการแบ่งผลผลิตเป็นค่าตอบแทนจากการเช่าที่นาคือ บางครั้งก่อให้เกิดปัญหาแก่เกษตรกรมาก เพราะขณะที่เกษตรกรผู้ทำการเพาะปลูกต้องลงทุนในการเพาะปลูกทุกอย่าง โดยที่เจ้าของที่นาเป็นเพียงผู้ให้เช่าเท่านั้น แต่เมื่อมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วเกษตรกรต้องแบ่งผลผลิตที่ได้ให้แก่เจ้าของที่นาจำนวนครึ่งหนึ่งของผลผลิตทั้งหมด ในบางปีก็สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ปัญหาเหล่านี้ยิ่งทวีความรุนแรง สำหรับในปัจจุบันเจ้าของที่นาบางรายได้เสนอการให้เช่าแบบแบ่งสามผลผลิต นั่นคือ การแบ่งผลผลิตในอัตรา 2:1 โดยที่ผู้เช่าได้รับ 2 ส่วน ส่วนเจ้าของที่นาได้รับเพียง 1 ส่วน ก็ยังหาผู้เช่าไม่ได้ เมื่อปีการเพาะปลูกที่ผ่านมา (พ.ศ. 2534) รูปแบบการให้เช่าที่นาในหมู่บ้านปางป่าเอื้อง เริ่มใช้อัตราตายตัว

(Fixed Rent) นั่นคือเจ้าของที่นาขอรับผลผลิตข้าว 15 ถังต่อไร่ ซึ่งโดยปกติแล้วผลผลิตเฉลี่ยของหมู่บ้านได้ 60 ถังต่อไร่ ผู้เช่าได้รับส่วนแบ่ง 45 ถังต่อไร่ ดังนั้นผู้ให้เช่าได้ผลตอบแทนราว ๆ หนึ่งในสี่ของผลผลิต สำหรับรายจ่ายที่เกิดขึ้นผู้เช่าต้องรับภาระเองทั้งหมด และเมื่อพิจารณาถึงทฤษฎีค่าเช่าที่ดินเพื่อการเกษตรแบบแบ่งผลผลิตโดย Cheung (1969) ได้กล่าวว่า "ทั้งผู้เช่าและเจ้าของที่ดิน ต่างก็พยายามหากำไรสูงสุด ผู้เช่าพยายามจะใช้ที่ดินให้มากที่สุดด้วยปัจจัยการผลิตที่ตนมีอยู่ทั้งหมด แต่เนื่องจากจำนวนที่ดินของเจ้าของที่ดินมีจำนวนจำกัด ผู้เช่าจึงไม่อาจใช้ที่ดินจนสิ้นผลผลิตส่วนเพิ่ม (Marginal Product) ของที่ดินเป็นศูนย์ได้ ผู้เช่ายินดีเช่าอยู่ตราบใดที่รายรับรวมของเขาสูงกว่ารายรับที่เขาจะได้ถ้าไปทำงานอื่น ส่วนเจ้าของที่ดินก็พยายามแสวงหารายได้สูงสุดโดยพยายามเพิ่มค่าเช่าให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามอัตราค่าเช่าสูงสุดที่เขาจะเรียกเก็บได้จะต้องน้อยกว่ารายได้ที่ผู้เช่าจะได้รับถ้าไปทำงานอื่น เพราะฉะนั้นแล้วผู้เช่าก็หันไปทำงานอื่นที่ดีกว่า" นั้นหมายความถึงว่า ถ้าหากเกษตรกรมีทางเลือกในการทำงานอื่นที่มีรายได้สูงกว่างานเกษตรกรรม เขาก็จะออกจากภาคเกษตรกรรมทันที ในกรณีที่ค่าแรงงานนอกภาคเกษตรกรรมเท่ากับค่าแรงงานของภาคเกษตรกรรม เขาก็จะเลือกที่จะทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมากกว่า ดังกรณีประชากรของหมู่บ้านงป่าเอื้องนิยมไปทำงานนอกภาคเกษตรกรรม เช่นการทำงานก่อสร้างค่าแรงงานชายไร้ฝีมือขั้นต่ำได้ 80 บาท ส่วนค่าแรงงานหญิงไร้ฝีมือได้ 60 บาทต่อวัน ซึ่งถ้าไปรับจ้างทำงานในภาคเกษตรกรรมจะได้ค่าแรง 60-70 บาทต่อวัน นี่คือเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ประชากรของหมู่บ้านงป่าเอื้องนิยมไปทำงานนอกภาคเกษตรกรรม

3.3 ตลาดแรงงานนอกภาคเกษตรกรรม

ตลาดแรงงาน ในหมู่บ้านมีหลายประเภทที่เป็นแหล่งรองรับแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นงานประเภทหัตถกรรม งานหัตถกรรมหลายประเภทที่สามารถทำอยู่ที่บ้านตนเองได้ เช่น งานจักสาน แกะสลักไม้ เคียนไม้ (เป็นภาษาพื้นเมืองที่ช่างไม้ในอำเภอสันกำแพง ใช้กันซึ่งหมายถึงการใช้เครื่องมือไฟฟ้าไสไม้ให้เป็นรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ต้องการ งานที่พบมากได้แก่ของที่ระลึกที่เป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ) ปักผ้า ทอผ้า เป็นต้น มีงานบางประเภทที่คนงานต้องเดินทางไปยัง

โรงงาน ได้แก่งานเย็บผ้าไหม งานนี้เป็นงานที่สตรีชนบทนิยมทำกันมากในปัจจุบัน ส่วนอาชีพก่อสร้างนั้นเป็นอาชีพที่คนในหมู่บ้านปางป่าเอื้องทำกันมากที่สุด

การเข้าสู่ตลาดแรงงานไม่ว่าจะอาชีพใด ๆ จากการศึกษาพบว่ามีลักษณะเป็นปฏิกิริยา ลูกโซ่ คือเริ่มจากการรับรู้และจากการชักชวนของญาติ เพื่อน และคนรู้จักซึ่งเรื่องนี้จะได้กล่าวในส่วนของการกระบวนการเข้าสู่ตลาดแรงงานในบทที่ 5 ต่อไป

3.3.1 งานเย็บผ้า

งานเย็บผ้าเป็นงานที่สตรีทางภาคเหนือนิยมทำกันมากที่สุดและทำติดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะพื้นที่แถบสันกำแพง งานเย็บผ้านี้เป็นงานเย็บผ้าไหม มีทั้งที่เย็บอยู่ที่บ้านตนเองและที่ต้องเดินทางไปเย็บในโรงงาน ผู้ที่เดินทางไปทำงานยังโรงงานนั้นส่วนใหญ่จะเป็นสตรีวัยรุ่น

ผู้ที่ทำงานเย็บผ้าจากหมู่บ้านเขตสันกำแพง ในกรณีศึกษาพบว่า จะเย็บผ้าอยู่ในโรงงานเพียงสองแห่งเท่านั้น โรงงานแห่งหนึ่งอยู่ติดถนนใหญ่ใกล้ปากทางเข้าหมู่บ้านมีคนงานประมาณ 200 คน ผู้ที่ทำงานเย็บผ้าจะทำงานในโรงงานนี้มากกว่าอีกแห่งหนึ่ง เนื่องจากโรงงานมีรถบริการรับ-ส่งถึงบ้าน และสามารถทำงานล่วงเวลาได้จนถึง 3 ทุ่มครึ่ง

สำหรับงานเย็บผ้าในอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ทำการศึกษาเป็นบ้านแม่กุ่มบก กิจกรรมเย็บผ้าไหมได้เริ่มขึ้นเมื่อ 7-8 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากมีสตรีในหมู่บ้านเคยไปเย็บผ้าในเมืองเชียงใหม่มาก่อน หลังจากแต่งงานแล้วได้เปิดกิจการเป็นของตนเองในหมู่บ้าน งานเย็บผ้าเป็นเพียงอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีจักรเย็บผ้าเพียง 10 หลังเท่านั้น ซึ่งปัจจุบันมีโรงงานขนาดกลางเพิ่มขึ้นอีกสองแห่ง และเจ้าของกิจการทั้งสองแห่งนี้เป็นคนในหมู่บ้านที่มีฐานะดี จักรเย็บผ้าที่ใช้เป็นจักรอุตสาหกรรม โรงงานแห่งหนึ่ง ๆ สามารถรองรับแรงงานได้ประมาณ 30-40 คน การเย็บผ้าไหมของโรงงานในหมู่บ้านนี้ เจ้าของกิจการได้ออร์เดอร์มาจากพ่อค้าในตัวอำเภอสันป่าตองและตัวเมืองเชียงใหม่ คนงานสามารถทำงานนี้ได้ตลอดทั้งปี

งานเย็บผ้านี้มีทั้งผู้ใช้แรงงานชั่วคราวและแรงงานถาวร แรงงานชั่วคราวเป็นแรงงานที่มาจากภาคเกษตร จะเข้ามาทำงานในช่วงว่างหลังจากการทำนา และยังปรากฏว่ามีสตรีที่ละทิ้งงานทอผ้าแล้วหันมาเย็บผ้าในโรงงานมากขึ้น สตรีเหล่านี้กล่าวว่างานทอผ้าเป็นงานที่มี

ขั้นตอนมาก ในช่วงหน้าฝนงานทอผ้าจะทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากปัญหาในการตากผ้า

3.3.2 งานก่อสร้าง

การเติบโตอย่างรวดเร็วของการก่อสร้าง ก่อให้เกิดการขยายตัวในความต้องการวัสดุดิบ และปัจจัยการผลิตทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต

ในช่วงปี 2530-2533 เป็นช่วงที่งานก่อสร้างมีการขยายตัวสูงในทุกภาคของประเทศ แรงงานที่เคยอพยพไปทำงานทำในกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล ได้เลิกการอพยพเดินทางไกล เนื่องจากงานก่อสร้างในเขตจังหวัดเชียงใหม่ได้มีการขยายตัวสูงเช่นกัน ในช่วงดังกล่าวนี้ปรากฏว่ามีจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้น นอกจากมีแรงงานก่อสร้างถาวรคือพวกที่ทำงานก่อสร้าง

เป็นอาชีพหลักมานาน ได้มีแรงงานชั่วคราวเกิดขึ้น แรงงานประเภทนี้เป็นแรงงานที่อพยพมาจากภาคเกษตร เมื่อถึงฤดูการเกษตรก็กลับไปทำการเกษตร การที่มีผู้ให้ความสนใจในการทำงานก่อสร้างมากขึ้น เนื่องจากงานก่อสร้างมีลักษณะเป็นการจ้างงานเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่ง ไม่ผูกพัน สามารถเข้าหรือออกจากตลาดแรงงานได้ง่าย ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์หรือหลักฐานที่ย่งยาก นอกจากนั้นยังเป็นลักษณะที่มีความหลากหลายคือต้องการแรงงานทั้งมีฝีมือและไร้ฝีมือ

แรงงานฝีมือ ได้แก่ ช่างไม้ ช่างเหล็กและช่างปูน งานเหล่านี้จะได้รับค่าแรงสูงกว่าแรงงานไร้ฝีมือ คือได้รับตั้งแต่ 100 บาทขึ้นไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัว

แรงงานไร้ฝีมือ ได้แก่ แรงงานที่ทำหน้าที่แบกหาม ผสมปูน ขุดดิน-ทราย และทำความสะอาดบริเวณก่อสร้าง ค่าแรงที่ได้รับประมาณวันละ 60-80 บาท แรงงานไร้ฝีมือจะเป็นแรงงานหญิง (รวมทั้งเด็กและผู้ใหญ่) และแรงงานเด็กชาย

ในหมู่บ้านเกษตรล้ำหลังที่มีระดับการพัฒนาดำ ประชากรส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงระดับการศึกษาภาคบังคับเท่านั้น งานรับจ้างที่ทำอยู่ในปัจจุบันเป็นงานที่ไม่ต้องอาศัยความรู้และทักษะ เป็นที่น่าสังเกตว่าประชากรของหมู่บ้านงป่าเอื้องนี้ไม่มีความสนใจในงานหัตถกรรมใด ๆ เพราะงานหัตถกรรมเป็นงานที่ก่อให้เกิดรายได้น้อย และต้องทำงานอยู่กับบ้าน งานก่อสร้างเป็นงานที่ได้รับความนิยมมากที่สุด มีทั้งเด็กชายและเด็กหญิงตั้งแต่วัย 13 ปีขึ้นไปเข้าร่วมในกิจกรรมนี้ และมีหลายครัวเรือนที่พากันไปทำงานก่อสร้างทั้งครอบครัว

สถานที่ไปรับจ้างทำงานส่วนใหญ่จะไปในเขตใกล้เคียงกับท้องถิ่นที่พักอาศัย ที่สามารถเดินทางไป-กลับได้ เช่น เชียงใหม่ ลำพูน เป็นต้น สำหรับค่าแรงที่ได้รับนั้นแรงงานหญิงจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานชาย นั่นคือ ค่าจ้างขั้นต่ำของแรงงานชายได้รับ 80 บาทต่อวัน ส่วนแรงงานหญิงจะได้รับ 60 บาทต่อวัน ในวันหนึ่งจะมีผู้ที่ออกไปทำงานก่อสร้างประมาณ 80-120 คน ถ้าเป็นในช่วงฤดูแล้งที่มีงานชุก ในวันหนึ่งจะมีผู้ที่ออกไปทำงานมากถึง 180 คน

ในปัจจุบันเด็กหลายคนที่เคยไปทำงานเป็นกรรมกรก่อสร้างมาก่อน เริ่มที่จะหันไปทำงานอื่นกันมากขึ้น โดยที่เด็กชายจะเริ่มหัดวาดภาพลงผนัง ส่วนเด็กหญิงจะไปเย็บผ้าในโรงงาน จะเห็นว่างานเย็บผ้าเป็นงานที่เด็กวัยรุ่นในหมู่บ้านชนบทนิยมทำกันมากกว่างานอื่น ๆ สำหรับเด็กที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อ

3.3.3 งานหัตถกรรม

งานหัตถกรรมในหมู่บ้านที่ทำการศึกษาค้นคว้ามีความหลากหลายของงาน มีทั้งที่ทำอยู่กับบ้านตนเอง และที่ต้องออกไปทำงานนอกหมู่บ้านหรือตามศูนย์อาชีพต่าง ๆ เป็นที่น่าเสียดายว่าม้งงานหัตถกรรมบางอย่างที่ไม่มีมีการถ่ายทอดให้บุตรหลานได้ทำสืบทอดกันต่อไป ดังเช่นงานทอผ้า ผู้ที่มีอาชีพทอผ้าอยู่ในปัจจุบันนี้มีเฉพาะแม่บ้านและสตรีวัยสูงอายุเท่านั้น มีเพียงครัวเรือนเดียวที่ได้สอนให้บุตรสาววัย 11 ปี ทอผ้าในช่วงปิดเทอม

การทอผ้า เป็นงานที่นิยมทำกันมากในกลุ่มสตรีแม่บ้านของบ้านแม่กุ่มบก เป็นงานที่ทำอยู่ในบ้านตนเอง ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน การทอผ้า (ย้อม) นี้ ผู้ทอสามารถรับฝ้ายล่องหน้าจากพ่อค้าในตัวอำเภอสันป่าตองได้ โดยเฉลี่ยแล้วในวันหนึ่ง ๆ ผู้ทอสามารถทอผ้าย้อมได้ประมาณ 4-6 ไร่ ราคาขายส่งให้พ่อค้าใบละ 29 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วผู้ทอมีรายได้สุทธิต่อไร่ 9 บาท รายได้จำนวน 36-54 บาทต่อวันนี้ ผู้ทอยอมรับว่าเป็นรายได้ที่ดี เพราะสามารถละทิ้งไปทำงานบ้านและงานอื่น ๆ ได้

งานแกะสลักไม้ เป็นงานหัตถกรรมที่ต้องอาศัยความปราณีตละเอียดอ่อนและความชำนาญ ดังนั้นเด็กที่เพิ่งพ้นจากการศึกษาภาคบังคับของรัฐ มีโอกาสที่จะเข้าสู่ตลาดแรงงานประเภทนี้ยาก วัยต่ำสุดที่พบในกิจกรรมประเภทนี้ได้แก่วัยที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป แม้กระทั่งเด็กที่อยู่ในครัวเรือนประกอบกิจกรรมประเภทนี้ ยังไม่มีความสนใจในงานแกะสลัก เด็ก

ต้องการเรียนสายอาชีพที่มีรายได้ประจำมากกว่า

มีหลายครัวเรือนที่ใช้เวลาว่างหลังจากการทำงานมาแกะสลัก หรือการออกไปรับจ้างแกะสลักนอกหมู่บ้านชั่วคราว ส่วนครัวเรือนที่แกะสลักเป็นอาชีพหลักนั้น งานที่รับมาทำส่วนใหญ่จะเป็นออร์เดอร์จากร้านประเภทขายของเก่า (ANTIQUES) แถบอำเภอหางดง สำหรับค่าแรงในการแกะสลักไม่มีทั้งประเภทงานเหมา และค่าแรงเป็นรายวัน การรับงานเหมาจะเป็นงานที่ผู้รับต้องมีความชำนาญและประสบการณ์มากกว่าแรงงานรายวัน สำหรับค่าแรงงานรายวันโดยทั่วไปจะได้รับประมาณ 60-120 บาท ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความปราณีตของงาน งานแกะสลักไม้มีทั้งผู้ชายและผู้หญิงอยู่ในกิจกรรมนี้

งานปักผ้า เป็นงานหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่ทำในหมู่บ้านป่าสักน้อย และบ้านปางป่าเอื้อง งานนี้ส่วนใหญ่จะเป็นงานของแม่บ้านและสตรีสูงอายุ ที่ทำในเวลาหลังจากเสร็จภาระกิจจากงานบ้านแล้ว ถึงแม้รายได้ไม่สู้ดีนักเมื่อเปรียบเทียบกับงานหัตถกรรมประเภทอื่น ๆ ผู้ที่ปักผ้าเห็นว่าเป็นงานที่สบายไม่ต้องเร่งรีบแข่งกับเวลา และทำได้ตลอดเวลาเมื่อมีเวลาว่าง

ค่าแรงในการปักผ้าจะได้รับเป็นรายชิ้น ในวันหนึ่ง ๆ ผู้ปักจะได้รับค่าแรง 20-30 บาท ซึ่งเป็นค่าแรงที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับงานหัตถกรรมอื่น

การวาดภาพลงพัด เป็นงานที่คนวัยหนุ่มสาวนิยมทำกัน โดยวิธีการรวมกลุ่ม งานที่รับมาทำนั้นนำมาจากโรงงานในเขตบ่อสร้าง อำเภอสันกำแพง เด็กวัยรุ่นหลายคนที่อยู่ในกิจกรรมนี้ เคยบวชเณรมาก่อน หลังจากนั้นได้ไปฝึกวาดภาพลงพัดจากโรงงาน หรือเพื่อนบ้าน โดยเสียค่าฝึกเหมาเป็นรายหัวประมาณ 1,000- 2,000 บาท หรือในบางรายได้เลิกจากการไปทำงานก่อสร้างแล้วหันมาฝึกหัดวาดภาพลงพัดอยู่ในขณะนี้ งานหัตถกรรมประเภทนี้มีผู้ชายเข้าร่วมในกิจกรรมสูงกว่าผู้หญิง ค่าแรงในการวาดภาพลงพัดส่วนใหญ่จะจ่ายเป็นลักษณะรายชิ้น เช่นการวาดภาพลงพัดขนาด 20 นิ้ว ค่าแรง 50 บาท ในวันหนึ่งผู้วาดสามารถวาดได้ 3 ชิ้น ในบางรายสามารถวาดได้ถึง 5 ชิ้น ซึ่งจะต้องใช้เวลาวาดในช่วงกลางคืนด้วย

งานหัตถกรรมในศูนย์อาชีพ มีศูนย์อาชีพที่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อให้สมาชิกได้มีงานทำตลอดปี ศูนย์อาชีพที่ได้จัดตั้งขึ้นนี้ได้รับการสนับสนุนทั้งความรู้ และเงินทุนจากสมาคม YMCA เชียงใหม่ พร้อมทั้งการจัดการในเรื่องของตลาดให้ด้วย

ศูนย์อาชีพที่บ้านป่าสักน้อยที่ได้จัดตั้งขึ้นมี 2 ศูนย์คือ ศูนย์ตุ๊กตาชาวเขา และ ศูนย์จักสาน เด็กที่ร่วมกิจกรรมอยู่ในศูนย์ เป็นเพียงการเสริมแรงงานผู้ปกครองเท่านั้น งานหัตถกรรมอื่น ๆ นอกจากงานหัตถกรรมตั้งได้กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น ยังมี งานหัตถกรรมอีกหลายชนิดที่ประชากรของหมู่บ้านทำกัน งานหัตถกรรมเหล่านี้ไม่แพร่หลายนัก และกำลังจะสูญไป เช่น การทำน้ำบวย (ภาชนะที่ทำมาจากกะลามะพร้าว ส่วนมากใช้สำหรับ ตักน้ำดื่ม หรือตักน้ำแกงเป็นต้น) งานเคียนไม้ การทำไม้กวาดพัดาน เป็นต้น

การนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้านที่ทำการศึกษาข้างต้น จะทำให้มองเห็นภาพ ของการเริ่มเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงอาชีพ โดย เฉพาะอาชีพนอกภาคเกษตร และการคาดหวังในการประกอบอาชีพในอนาคตของเด็กตามชนบท